



Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsan Kütüphanesi

Human Library in The Context of Intercultural Communication

Elif ŞEŞEN *

ÖZET

Günümüz dünyasında artan ve sürekli hızlanan ulaşım ve iletişim teknolojilerinin de etkisiyle farklı coğrafyalarda, farklı ülkelerde yaşayan insanlar arasındaki etkileşimler de artmıştır. Farklı kültürler arasında diyalog ve uzlaşma geçmiştekinden daha önemli hale gelmiştir. Bu durum da farklı kültürlerden gelen kişiler arasında bilgi, düşünce ve duyguların paylaşılmasına imkân veren kültürlerarası iletişim kavramını öne çıkarmaktadır. Bu süreçte kütüphaneler yalnızca bilgi merkezi olarak kaynak sağlamakta kalmaz; aynı zamanda bireylerin ve toplulukların birbirleriyle etkileşimini artıran sosyal alanlar olarak da işlev görmektedirler. Hem insanları hem de kültürleri birbirine bağlayarak kültürlerarası etkileşimi artıran empatinin geliştirilmesi ve bireylere kazandırılması açısından, kütüphaneler gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerle çok yönlü bir rol oynayabilir. Etkinlik esaslı eğitim yollarından biri de İnsan Kütüphanesi'dir. Karşılıklı anlayışı teşvik etme amacıyla 2000'li yılların başında başlatılan bu hareket, insanların gündelik yaşamları içinde çok fazla karşılaşma ihtimali olmayan ancak genel itibarıyla önyargılı yaklaştıkları çeşitli gruplardan bireylerin İnsan Kitap olarak kendi deneyimini katılımcılarla paylaşmasına dayanmaktadır. İki taraflı bir etkileşime imkân tanıyan İnsan Kütüphanesi, diyalog yoluyla karşıdakini tanıma ve böylece kendinden farklı olanı anlamayı kolaylaştırır. İnsan Kütüphanesi, küreselleşen dünyada farklılıkları uzlaştırmak adına olumlu katkıda bulunabilir. Çalışmanın insan kütüphanesi anlayışını geliştirerek yeni nesil kütüphaneciliğe farklı bir boyuttan katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kültürlerarası İletişim, Empati, Diyalog, İnsan Kütüphanesi, Yaşayan Kütüphane*

ABSTRACT

In today's world, with the effect of increasing and constantly accelerating transportation and communication technologies, the interactions between people living in different geographies and countries have also increased. Dialogue and consensus between different cultures have become more important than in the past. This situation highlights the concept of intercultural communication, which allows for the sharing of information, thoughts and feelings between people from different cultures. In this process, libraries not only provide resources as information centers, but also perform as social spaces that increase the interaction of individuals and communities with each other. In terms of developing and imparting empathy, which increases intercultural interaction by connecting both people and cultures, libraries can play a multifaceted role with various activities. One of the activity-based education methods is the Human Library. This movement, which was initiated in the early 2000s with the aim of encouraging mutual understanding, is based on individuals from various groups that people are unlikely to encounter in their daily lives but generally approach with prejudice, sharing their own experiences with participants as Human Books. The Human Library, which allows for two-way interaction, facilitates getting to know the other person through dialogue and thus understanding the different person from oneself. The Human Library can make a positive contribution to reconciling differences in a globalizing world. It is thought that the study will contribute to the new generation of librarianship from a different dimension by improving the understanding of the human library.

Keywords: *Intercultural Communication, Empathy, Dialogue, Human Library, Living Library*

*Prof. Dr., Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, elifsesen@ohu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8513-9647>

GİRİŞ

Farklı coğrafya ya da kültürlerden gelen insanların çeşitli ortamlar dahilinde karşılaşma ihtimal ve yoğunluklarının artış gösterdiği günümüzün küresel dünyasında, başka kültürlerle mensup kişiler arasında etkin ve etkili bir iletişimin kurulabilmesi amacıyla kültürel duyarlılığa ve kültürel çeşitliliklere yönelik farkındalığa sahip olmak; bir başka deyişle diğerinin gözünden olaylara bakabilme ve değerlendirme yetisine sahip olmak gerekmektedir (Ulusoy, 2023, s. 268). Bunun yolu da kültürlerarası iletişimde diyalog ve empatinin etkisinin artırılmasından geçmektedir.

Kültürlerarası iletişim, farklı kültürlerden gelen bireyler arasında bilgi, düşünce ve duyguların paylaşılmasını sağlayan bir süreçtir. Kültürlerarası iletişim, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin etkileşimde bulunmasıdır. Bu iletişim biçimi, bireylerin farklı normlar, değerler ve inanç sistemleri arasında köprü kurmasını da sağlamaktadır (Hofstede, 2001, s. 82). Kendini ifade etme, duygularını bir başkasıyla paylaşabilme insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri durumundadır (Üstün, 2005, s. 88). Toplum içinde bireyler arasındaki iletişim ve etkileşim, anlaşma ve uzlaşmayı sağlamaktadır. Kültürlerarası iletişim, farklı kültürlerden gelen bireyler arasında anlayış, etkileşim ve bilgi alışverişini teşvik eden bir süreçtir. Kültürlerarasında köprü kurabilmek ve kültürlerin birbiriyle daha iyi tanıyarak sentezleyebilmesinde kütüphaneler, önemli bir rol oynamaktadır. Kütüphaneler, sadece bilgi kaynaklarını araştırmacılara sunmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin ve toplulukların birbirleriyle doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkileşimini artıran sosyal alanlar olarak da işlev görmektedirler. Bu bağlamda, kütüphaneler, kültürlerarası iletişimi destekleyen çok yönlü bir yapı sunmaktadır. Kütüphanelerde bir araya gelen kişilerin birbirleriyle kurdukları iletişim, farklı kültürlerin birbirine uyum sağlayabilmesini de sağlamaktadır.

Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olgu ve olaylara onun penceresinden bakmasına dayanan empati, karşı tarafın duygularını ve düşüncelerini anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlanabilir (Ersoy ve Köşger, 2016, s. 1). Kültürlerarası iletişimde empati geliştirmek, farklı kültürel arka planlardan gelen bireylerin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Empati, başkalarının duygularını anlama, paylaşma ve onlara duyarlılık gösterme yeteneğidir. Toplamların birlik ve huzurunu güçlendiren, bireyler arasında anlayış ve saygıyı artıran bir olgudur. Bu açılarından kütüphaneler bilgi ve kültürel paylaşım merkezleri olarak, empatinin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenebilirler. Kişiler arasında anlayışın ve uyumun daha artmasını sağlayarak, empati kurma ve kendini karşındakinin yerine koyabilme yeteneğinin geliştirilmesinde kütüphaneler ve bilgi merkezleri ön planda olabilir. Bunun için yeni nesil bir kütüphane girişimi olarak İnsan Kütüphanesi (Human Library) verimli ve faydalı bir seçenek olabilir.

2000’li yılların başında Kopenhag’da ayrımcılığa dikkat çekme amacıyla başlatılan bir gençlik hareketi olan İnsan

Kütüphanesi, insanlar arasında anlayış ve empatiyi geliştirmeye yönelik uluslararası çapta bir platforma dönüşmüştür. Klişeleri ve önyargıları kırmaya yönelik bir uygulama olarak İnsan Kütüphanesi, kitapların da okuyucular gibi canlı insanlar olduğu, kitap yerine çoğunlukla toplumdan dışlanan bir grubun üyesi olan kişilerin hikayesini, kendi ağzından dinlemeye imkân veren yenilikçi bir oluşumdur. Diyaloğa kapı açan bu kütüphane modeli, paylaşımın en iyi şeklinin yüz yüze iletişim olduğu fikrinden hareketle katılımcıları günlük yaşamında karşılaşması zor olabilecek bireylerle buluşturur. Kültürlerarası iletişimde stereotipler ve önyargılarla mücadeleye destek olabilecek bir girişim olarak İnsan Kütüphanesi, gerçekleştirilen etkinlikler ile günümüz çokkültürlü toplumların ihtiyaçlarına cevap verebilecek gerçek bir iletişim sunarak hoşgörü ve insan hakları konusunda temel bir farkındalık geliştirilmesini mümkün kılabilir. Farklı kültürlerin tanıtılmasına, çeşitli bakış açılarıyla etkileşimde bulunma fırsatları sunulması ve bireylerin duygusal deneyimlerini paylaşımlarına olanak tanıyan İnsan Kütüphanesi bağlamındaki etkinlikler, toplulukların daha anlayışlı, duyarlı ve empatik bir hale gelmesine katkıda bulunur. Her kurgu kitap yazanın kültürü, düşünceleriyle sınırlıdır. Yazanın duyguları ön plandadır. Yani yazarın kültürel donanımı ne ise yazdıkları onu yansıtır. Kütüphaneler, bu etkinlikler aracılığıyla, bireylerin ve toplumların sosyal dokusunu güçlendiren önemli birer merkez haline gelebilmektedir. Bu çalışmada bahsedilen İnsan Kütüphanesi anlayışı, küreselleşen dünyada farklılıkları uzlaştırmak adına kütüphanecilik alanına olumlu katkıda bulunabilir.

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Tarih boyunca dünya genelinde göç, ticaret, savaş, eğitim gibi pek çok nedenle farklı kültürler arasında etkileşimler yaşanmış ve bugün de hala yaşanmaktadır. Gelişen ve çeşitlenen ulaşım ve iletişim teknolojileri insanları ve kültürleri daha fazla bir araya getirmektedir. Bu durum da kültürler arasında iletişimi artırmaktadır. Kütüphaneler, kültürlerarası iletişim merkezi olarak düşünülmüş ve André Maurois, 1949 yılında Public Library Manifesto'yu (Halk Kütüphanesi Manifestosu) bu temel üstünde kurmuştur.

Kültür “bir toplum veya grubun üyelerini diğerlerinden ayıran bir zihin programlaması” (Hofstede, 1984, s. 82) olarak kabul edilebilir. Her kültürel grubun farklı alışkanlıkları, davranış, tutum ve değerlerini yansıtan bir kültürel programı ve yapısı vardır. Tüm bunlar da o grubun yaşam tarzını belirler ve yönlendirir. Tomlinson (1999, s. 18) kültürü “insanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni” olarak görmektedir. Kültür, semboller üzerinden bir anlam aktarımı olarak tanımlandığında farklı insanlar ve kültürler arasında etkileşim ve anlam aktarımını sağlayan iletişim kavramı devreye girmektedir. İnsanlar açısından kültür önemlidir. İnsanlar ve kültürler birbiriyle uyumludur. Örneğin kültürel öğelerden dil; insan dili kadar kültürünü bilir, düşüncesi, anlam yaratışı, mantığı, bilgisi gibi her şey diliyle yani kültürüyle bağlantılıdır. Farklı kültürler ve insanların birbiriyle yaklaşmasında kültürlerarası iletişim önemli bir kanaldır.

Kültürlerarası iletişim, bireylerin farklı geçmişlerden geldiği durumlarda ortaya çıkan etkileşimdir. Bu iletişim; dil, beden dili, normlar ve değerler gibi unsurlardan etkilenir. Kültürel farklılıklar, bireylerin iletişim tarzlarını,

algılarını ve anlayışlarını derinlemesine etkileyebilir. Gudykunst ve Kim (2017, s. 14) kültürlerarası iletişimi “farklı kültüre üye insanlar arasında anlam atfetmeyi içeren etkileşimsel ve sembolik bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Kartarı (2006, s. 23) ise kültürlerarası iletişimde yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi konularını öne çıkarmaktadır. Edward T. Hall’un (1976) mesafe teorisi, kültürlerarası iletişimi anlamada önemli bir temel sunmaktadır. Hall, farklı kültürler arasındaki fiziksel ve sosyal mesafenin, iletişim tarzlarını ve anlayışını nasıl şekillendirdiğini inceler. Hall, kültürel mesafeyi “yakın mesafe” ve “uzak mesafe” olmak üzere iki ana kategoriye ayırır. Yakın mesafe kültürleri, genellikle daha samimi ve açık iletişim tarzları benimserken, uzak mesafe kültürleri daha resmi ve mesafeli bir iletişim tarzı sergileyebilir. Farklı kültürlerden gelen bireylerin iletişim tarzlarındaki farklılıklar mesajların doğru anlaşılmasına ve dolayısıyla sağlıklı bir etkileşim kurulmasına engel olabilir (Zang, 2006, s. 174).

Farklı kültürlerle sahip insanlarla “etkileşim kurmak için gerekli olan becerilerin, tutumların ve bilgilerin geliştirilmesini içeren” (Walton vd., 2013, s. 181) bir süreç olarak kültürlerarası iletişimde, farklı gruplara ya da kültürlerle ait bireylerde diğer kültürlerle yönelik önce olumlu duygu ve düşünce daha sonra davranış değişikliği inşa etmek önem arz etmektedir. Bu bağlamda olgu ve olayları farklı kültürlerden insanların perspektifinden değerlendirebilme yeteneğinin değerini de arttırdığı için bu durum, kişilerin kültürel farklılıkları anlama becerilerini geliştirmeyi bir ihtiyaç hatta bir zorunluluk haline getirmiştir (Ekmekçi, 2024, s. 1450). Bu bakımdan sürekli öğrenme, iletişim tarzını iyileştirme ve kültürel duyarlılık becerileri geliştirilerek, farklı kültürlerden gelen insanlar arasında daha iyi bir anlayış ve işbirliği sağlanabilir (Erdem ve Akcaoglu Erdem, 2023, s. 33). Kültürlerarası iletişim, bireylerin ve grupların birbirlerini anlaması için önemli bir beceridir. Kültürel farklılıkların bilinmesi ve dikkate alınması, etkili iletişim stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanır ve karşılıklı anlayış ile saygıyı artırır. Bu bağlamda, kültürel farkındalığın artırılması ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, bireylerin ve toplulukların daha uyumlu bir şekilde bir arada yaşamalarına katkıda bulunur. Kültürel farklılıkların çatışma ortamına dönüştürülmeden öğrenilmesi bir başka deyişle kültürel öğrenme, birey ve gruplar için farklı kültürleri tanımır ve bilinir hale getirecek ve kültürel farklılıkların bilinmesi de hem insanları hem de kültürleri ortak bir paydada buluşturabilecektir (Ertürk, 2024, s. 102).

Çeşitli sebeplerle başka ülkelerde veya kültürlerde yaşayan ya da yaşamak zorunda kalan insanlar barınma, güvenlik, beslenme, sağlık, yasal statü, istihdam, eğitim ve entegrasyon gibi alanlarda sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu da sosyal dışlanmaya maruz kalmalarına yol açabilmektedir. Sosyal dışlanma; “yoksulluk, temel eğitim ve becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık gibi nedenlerle bireylerin toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi süreci olarak tanımlanabilir” (Adaman ve Keyder, 2006, s. 6). Sosyal dışlanma, sadece dışlanan bireyin hayat kalitesini etkilemekle kalmamakta aynı zamanda toplumsal bütünlük, uyum ve eşitliği de tehdit etmektedir. Dışlanmaya maruz kalanların sesleri duyulmaz, zaman içinde toplumsal normlara uyum sağlayabilen insanlara göre ‘öteki’ olurlar (Yıldırım Aykurt, 2020, s. 428). Öteki, ben veya bizden farklı ve yabancı olarak tanımlanan kişiler olarak görülmekte, “toplumun eksik, bozuk, sorun

çıkartan kesimleri olarak negatif özellikleriyle resmedilerek değersizleştirilmektedir” (Kılıç, 2011, s. 147). Bu da kolayca ötekileştirilmelerine ve damgalanmalarına yol açmaktadır. Ötekileştirme, bir dış grup hakkında olumsuz bir toplumsal temsil geliştirmek yani bu grubun aleyhinde, aidiyet grubumuzdan farklılaştırıcı bir takım tutum, kanaat, inanç, imaj ve anlamlar, önyargı ve stereotipler oluşturmaktır (Bezirgan Arar ve Bilgin, 2010, s. 4).

Damgalama ise “bir kişi veya grup için toplumun normal saydığı sınırların dışındaki, utanılması gereken ya da gerektiğine inanılan bir durumun varlığı nedeniyle yaftalama, etiketleme ve kara lekeyi” ifade etmektedir (Soygür ve Özalp, 2005, s. 75). Damgalamanın altında yatan iki temel unsurdan söz edilebilir. İlk çoğunluktan farklılaşanları tanımlayıp işaretlemek ve ikincisi de bu kişilerin değerinin düşürülerek itibarsızlaştırılmasıdır (Arboleda-Florez, 2002, s. 25). Bireyleri ‘öteki’ sınıfına dahil eden damgalama, kişilerin çevresinden onur kırıcı farklı bir tutum görmesine sebep olmaktadır (Özmen ve Erdem, 2018, s. 186). Damgalamada kişisel farklılıklar sınıflandırılarak, stereotipik biçimde ve bilişsel olarak ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımı ile ötekileştirme ve dışlama yaşanmaktadır (Sözen vd., 2013, s. 65). İtibarı derinden sarsan bir özellik (Goffman, 1963, s. 3) olarak damgalama, toplumsal değerler üzerine temellenmekte olup dünyadaki tüm ülkelerde farklı kültürlerarası ilişkiler sırasında yaşanabilmektedir (Yang vd., 2007, s. 1525). Kültürel ve toplumsal olarak sahip olunan kalıpyargılar, önyargılar ve ayrımcılık içeren inançlar, toplumun damgalanmış birine ya da bir gruba karşı çeşitli olumsuz tutumlar, tepkiler ya da davranışlar göstermesine yol açabilmektedir. Damgalama, kişiyi etiketleyerek genel toplum yapısından koparan bir olgu durumundadır (Burke, 2007, s. 11). Ötekinin düşman olarak algılandığı bir ortamda güven duygusu buharlaşmakta, sosyal barış ve huzurdan söz etmek imkânsız hale gelmektedir (Karaca, 2012, s. 227).

Damgalama ile mücadele için yasal ve yapısal düzenlemeler ile toplumsal değişim ve eğitimle farkındalığın artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak yasalar tek başına yeterli olmazken toplumsal değişim de uzun zaman isteyen bir süreçtir. Dolayısıyla farkındalığın artırılması hem uzun vadeli değişime hizmet eden hem de mevcut durumda damgalanan kişi veya gruplara destek sağlayan bir yoldur. Toplumda farkındalık yaratmayı ve önyargıları azaltmayı hedefleyen çeşitli etkinlikler ile damgalamanın son bulması ve damgalananlarla dayanışma amaçlanmaktadır (Doğan ve Kutlu, 2025, s. 20). Bu etkinlikler kişinin bizzat kendisinin damgaya maruz kalan bireylerle temas halinde interaktif bir şekilde iletişim kurmasını sağladığı için damgalanma ile mücadelede en etkili yöntemlerden biri olarak gösterilmektedir (Scheyett, 2005, s. 89). Ötekileştirme ve damgalamanın yarattığı sorunların çözümünde farklı kültürlerden gelen bireylerin birbirlerini daha iyi tanıyacak ortama ve imkâna sahip olmaları, kültürel kalıpyargıların değiştirilmesi açısından fayda sağlamaktadır. Ötekini tanıyan ve anlayan insan başkalarıyla sağlıklı ilişkiler geliştirebilir.

Kültürlerarası iletişim, bilgi merkezi olarak kütüphane hizmetleri açısından da önemlidir. Çünkü iletişim aslında kişisel bilginin toplumsal bilgiye dönüşme sürecidir ancak bu süreç, bu dönüşümü sağlayacak kurumların varlığıyla mümkündür. Bu bakımdan kütüphane de bir toplumsal iletişim kurumu olarak bilgiyi düzenler ve aktarır. Kültürün aktarım sürecinde kütüphanede bulunan basılı ve elektronik bilgi kaynakları önemli araçlardır. Kültürel aktarım ve toplumsallaşma araçlarını sağlayan kütüphanenin bu açıdan kültürlerarası iletişim kurumu

olduğu söylenebilir. IFLA/UNESCO1 Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi'nde (2009) tüm kütüphane türlerinin kültür ve dil çeşitliliğini uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde hizmetlerine yansıtması, kültürlerarası iletişimi ve aktif vatandaşlığı güçlendirmek için çalışması gerektiği vurgulanmaktadır. Kütüphaneler kültürlerarası iletişimde; bilgiye sürekli erişim sağlama, etkinlikler düzenleme ile araştırma ve eğitim faaliyetlerini destekleme yollarıyla katkıda bulunabilir. Öncelikle kütüphaneler hem basılı hem de dijital ortamda dünya genelinde bilgiye hızlı erişimi sağlayarak farklı kültürler hakkında bilgi edinmeyi, diğer toplumların geleneklerini ve değerlerini anlamayı ve böylece farklı kültürlerin daha geniş kitlelere ulaşarak etkileşimlerin artmasını kolaylaştırır. Bilgi merkezi olarak kütüphaneler kültürlerarası diyalogu teşvik etme amacıyla seminer, atölye çalışması, panel, sergi gibi etkinlikler düzenleyerek farklı kültürlerden gelen bireylerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşmalarını sağlayabilir ve bu tür etkinlikler bireyler arasında karşılıklı anlayış ve saygıyı artırabilir (Holland vd., 2021, s. 80). Kütüphaneler araştırmacılara ve öğrencilere kültürel çalışmalar konusunda geniş bir kaynak yelpazesi sunarak, kültürlerarası iletişimin akademik boyutunu da destekler.

Brislin ve arkadaşları (1983) kültürlerarası iletişimde bilgi odaklı eğitim, atıf eğitimi, kültürel farkındalık eğitimi, davranış değiştirme eğitimi, deneyimsel öğrenme ve etkileşim eğitimi olmak üzere 6 farklı eğitim şekli saymaktadır. Kitap, ders, okuma materyali gibi daha geleneksel araçları içeren bilgi odaklı eğitim ve atıf eğitimi ile kültürel farklılıkların incelenmesine dayanan kültürel farkındalık eğitiminin temel araçlarına kütüphanelerden ulaşılabilir. Yeni nesil kütüphaneler doğrudan davranış değişimine odaklanan davranışsal eğitimin yanı sıra katılımcıların en yüksek düzeyde dahil edilerek deneyim kazanmasını sağlamaya çalışan deneyimsel öğrenme için de çeşitli imkân ve fırsatlar sunmaktadır. Sıklıkla farklı kültürlerden bireylerin bir arada bulunduğu bir mekân olarak kütüphane, kişiler arasında etkileşimi artırmaya yönelik fırsatlar sağlamaya dayanan etkileşim eğitimi için de faydalıdır. Kültürlerarası iletişim eğitiminin bu farklı tür ve boyutları iletişimin önemli araçları olan diyalog ve empatiyi artırmaya katkıda bulunmaktadır. Zira kültürlerarası iletişimin taraflar açısından başarısı bireyler ve kültürler arasında diyalog artışı ile karşdakini anlamaya dayanan empatiye bağlıdır. Kültürlerarası iletişim, diyalog ve empati birbirini tamamlayan unsurlardır.

DİYALOG VE EMPATİ

Diyalog, farklı görüşlerin ve deneyimlerin açık bir şekilde paylaşıldığı bir iletişim biçimidir. Etkili bir diyalog, karşılıklı anlayış ve saygının temelini oluşturur (Isaacs, 1999). Diyalog, yalnızca bilgi paylaşımı değil, aynı zamanda duygusal ve kültürel bağların güçlendirilmesi açısından da önemlidir. Kültürlerarası iletişimde diyalog, bireylerin farklı bakış açılarını keşfetmesini ve bu perspektifler arasında köprü kurmasını sağlar. Paulo Freire'in (1970) diyalog pedagojisi anlayışı, diyalogun öğrenme ve anlayış için kritik olduğunu vurgulamaktadır. Kültürlerarası diyalog, bireyler arasında önyargıların azaltılmasına ve ortak bir zemin bulmaya yardımcı olur. Bu

¹The International Federation of Library Associations and Institutions / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

tür bir diyalog sadece konuşmayı değil, dinlemeyi de içerir ve bu da iletişimin daha etkili olmasını sağlar. Deneyimleri başkalarıyla paylaşmak, karşılıklı anlayışı artırır. Deneyimler üzerinden iletişim kurmak ise empatiyi pekiştirir.

Başkalarının duygularını anlama ve paylaşma yeteneği (Rogers, 1957) olarak empati, bir bireyin başka birinin duygularını ve deneyimlerini anlamaya yönelik gösterdiği aktif çabadır. Bu da iletişimi güçlendirir ve anlayışı derinleştirir. Empati, bir kişinin kendisini karşıdaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışma davranışdır (Özmen ve Hanımoğlu, 2023, s. 472). Bir başkasının tecrübelerini dolaylı bir şekilde de olsa anlayabilme yeteneği olan empati, toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde işlemesi için de önemlidir. Lev Tolstoy “Acı duyabiliyorsan, canlısın. Başkalarının acısını duyabiliyorsan, insansın” derken bir kişinin kendi dünyasından çıkıp başkasının dünyasına girmesini sağlayan empatiyi insan olmanın temel koşullarından biri olarak saymaktadır. Ancak kendisi ve başkalarının duygularının farkında olan bireyler başkalarıyla güvene dayalı ilişkiler kurabilirler (Turhan, 2018, s. 90). Diyalog gibi empati de bireyler arasında etkileşimi kolaylaştırarak insanları birbirine yaklaştırmaktadır.

Empati, ilk kez Lipps tarafından kişinin duygularının şekillere ve nesnelere aktarılması anlamına gelen Almanca ‘*emfühlung*’ sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır (Lanzoni, 2018). Terim olarak ise tutku anlamına gelen Yunanca ‘*empathia*’ kelimesinden türetilmiştir (Sofronieva, 2012, s. 2). Empati, genellikle iki ana bileşenle tanımlanır: bilişsel empati ve duygusal empati. Bilişsel empati, başkalarının duygularını ve düşüncelerini anlama yeteneği iken, duygusal empati, başkalarının duygusal durumlarını hissetme ve paylaşma yeteneğidir (Davis, 1983). Duygusal empati karşıdaki duygularına sempati ile yaklaşmayı sağlarken karşıdaki duygularını kendisi deneyimlemeksizin tanıyabilme yeteneği de bilişsel empatiyi beraberinde getirmektedir (Guttman, 2001). Bu iki bileşen, bireylerin başkalarıyla daha derin ve anlamlı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Empati, büyük oranda doğuştan gelen bir yetenek olmakla birlikte eğitim yoluyla geliştirilmesi de mümkündür. Bir başka deyişle empati kurmak öğrenilebilen bir beceri olup (Dökmen, 2005, s. 21) bu noktada gözlemleyerek ve yaşayarak öğrenme yoluyla yeni bilgiler edinen bireylerin empatik becerileri artırılabilir (Cohen ve Strayer, 1996). Bu noktadan hareketle Dökmen’in (1998) ‘onlar’, ‘ben’ ve ‘sen’ olmak üzere saydığı üç aşamalı süreç sonunda empati becerisi geliştirilerek kısa süreli de olsa kişilerin hayata ve dünyaya başkasının penceresinden bakması sağlanabilir. Empatik yeteneklerini bilgi merkezlerinde geliştirilmesi, iş ortamında bilgiye ihtiyaç duyan insanların ruh durumunu daha iyi anlayabilmek ve anlamlı bağlantılar kurarak o kişilerin duygusal zekalarının alt yapısına ulaşılabilmesine yardımcı olabilir. Kitaplar, seminerler, online bilgi kaynakları, empati konusunda bilgi merkezi kullanıcılarının bilgi seviyesini artırmaya ve bu beceriyi daha etkin bir şekilde uygulamaya katkı sağlayabilmektedir.

		Sen Basamağı	Senin sorunların karşısında sen ne düşünüyorsun ve ne hissediyorsun.
	Ben Basamağı	Senin sorunların karşısında ben ne düşünüyorum ve ne hissediyorum.	
Onlar Basamağı	Senin sorunların karşısında onlar (toplum) ne düşünüyorlar ve ne hissediyorlar.		

Şekil 1. Empati Aşamaları

Kaynak: (Dökmen, 1998, s. 152)

İlk basamak olan Onlar Basamağında genel olarak karşısındaki kişinin sorunu ile ilgili düşünme ya da anlama çabası yoktur. İki tarafın da duygu ve düşüncelerinden ziyade toplumun o konuya ilişkin görüşleri ön plandadır. İkinci basamak olan Ben Basamağında kişi, benmerkezci bir şekilde karşısındakinin sorununu anlamaktan çok, kendisinin de benzer sorunlar yaşadığını söyleyerek karşısındakine yalnız olmadığını hissettirmeye çalışmaktadır. Son basamak olan Sen Basamağı ise asıl empatinin kurulduğu, olaylara karşısındakinin bakış açısıyla bakıldığı aşamadır. Empati, burada farkındalığın tutuma ve davranışa dönüşümün ilk basamağı sayılabilir.

Kültürlerarası iletişim, diyalog ve empati, bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimleri zenginleştiren ve derinleştiren unsurlardır. İyi bir iletişim, empati geliştirmeyi kolaylaştırır; empati ise daha derin ve anlamlı diyalogları mümkün kılar (Gudykunst ve Kim, 2017). Empatik iletişim, bireylerin karşılaştıkları kültürel farklılıkları aşmalarını ve başkalarının perspektiflerine açık olmalarını sağlar. Bu üçlü ilişkide, empati sayesinde bireyler birbirlerinin kültürel farklılıklarını anlamaya çalışır, bu da diyalogun kalitesini artırır. Bu üç faktör arasındaki etkileşim, etkili iletişimin yanı sıra, kültürel anlayış ve saygının geliştirilmesine de katkıda bulunur. Bu kavramların birlikte ele alınması, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin bir arada yaşaması ve işbirliği yapması için gereklidir. Eğitim, sosyal programlar ve bireysel çabalar yoluyla bu becerilerin geliştirilmesi, daha kapsayıcı ve uyumlu bir toplumun inşasında önemli bir adım olacaktır.

Empati önce insanları sonra da kültürleri birbirine bağlamada bir köprü görevi görebilmektedir (Thompson ve Gullone, 2003, s. 4). Ahmadi ve diğerleri (2011, s. 163) kültürel empatiyi “farklı kültürel grupların üyelerinin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını anlama yeteneği” olarak tanımlamaktadır. Bir insanı anlamak için olaylara onun penceresinden bakmak, bir kültürü anlamak içinse o kültürün kodlarını bilmek yani karşısındakinin diliyle konuşabilmek gerekir. Dolayısıyla empati kurulabilmesi için öncelikle kişinin karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru şekilde anlaması ve anlamlandırması gerekir. Kişinin kendi kültürel önyargıları ve varsayımlarını tanıması, empati geliştirmek için ilk adımdır. Kişinin kendi inançlarını ve değerlerini sorgulaması, farklı bakış açılarına daha açık olmasını sağlar (Ting-Toomey ve Dorjee, 2018). Empatik olmanın farklı bakış

açılarını kavramayı geliştirdiği ve açık fikirli olma düzeyini arttırdığı, katı olarak tabir edilen düşüncelerden vazgeçilmesini sağladığı ifade edilmektedir (Baltacı, 2016, s. 68). Diğer kültürler hakkında bilgi edinmek, empatiyi artırır. Farklı kültürlerin değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzlarını öğrenmek, başkalarının perspektifini anlamaya yardımcı olur. Farklı bir kültürel perspektiften bakmak, empati geliştirmek için etkili bir yoldur (Nussbaum, 1996).

Kültürlerarası iletişimde empati, farklı kültürel bağlamları anlamak ve saygı göstermek için kritik bir rol oynar. Empati, bireylerin birbirlerinin deneyimlerini ve duygularını anlamalarını kolaylaştırarak, daha derin ve anlamlı diyalogların gelişmesine zemin hazırlar. Kültürlerarası iletişim bağlamında diyalog ve empati, bireylerin farklı kültürel bağlamları anlamalarına ve bu bağlamlara saygı göstermelerine yardımcı olur. Bu süreçte farklı kültürlerden gelen insanların sıklıkla bir arada bulunduğu kütüphaneler çok yönlü bir rol oynayabilir. Kullanıcılarına sunduğu geniş kaynak yelpazesıyla kütüphaneler farklı bakış açıları ve yaşam hikayelerinin keşfedilmesine ve böylece bireylerin kendi önyargılarını sorgulamalarına yardımcı olur. Kütüphaneler; okuma grupları, atölyeler, tanışma ve tartışma etkinlikleri düzenleyerek katılımcıların farklı bakış açılarını paylaşmalarına imkân sağlar. Bireylerin düşüncelerini ifade etmeleri ve başkalarının düşüncelerini dinlemeleri için fırsat sunan bu tür etkinlikler, bireyler arasında empati ve anlayış geliştirmeye ve bireylerin birbirlerinin deneyimlerine daha duyarlı hale gelmelerine katkıda bulunabilir. Böyle paylaşımcı ortamlar bireylerin başkalarını anlama yeteneklerini artırırken, toplumsal gruplar arasındaki bağları da güçlendirir. Kütüphaneler, sadece bilgi merkezleri olarak değil, aynı zamanda empati ve anlayışın inşa edildiği sosyal alanlar olarak da önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu nedenle, kütüphanelerin sağladığı bu fırsatlardan yararlanmak, bireylerin ve toplumların daha empatik ve duyarlı bir şekilde bir arada yaşamalarını destekleyebilir.

Kütüphanelerin insanlar arasında diyalog ve empati inşa etme amacıyla kullanımının güncel örneklerinden biri İnsan Kütüphanesi (Human Library) hareketidir. Önyargılara meydan okumak için diyalogu teşvik etmeye dayanan İnsan Kütüphanesi, Danimarka’da başlayıp kısa bir zaman diliminde dünyanın pek çok ülkesine yayılan uluslararası bir eşitlik arayışıdır.

YÖNTEM

İnsan kütüphanesinin kültürlerarası iletişim bağlamında kullanılabilirliğini değerlendirmeye yönelik bu çalışmada, verilerin toplanması, derlenmesi ve analizi için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman, bir araştırma konusu hakkında bilgi sağlayan her türlü materyal (Balcı, 2016) olup kişilere, topluluklara ya da kültürlerle ilişkin önemli bilgiler içermektedir (Baş ve Akturan, 2017). Nitel araştırmalarda nüfus sayım istatistikleri, doğum-ölüm kayıtları, tutanaklar gibi kamuya açık dokümanların yanı sıra reklam, radyo, gazete, dergi, film, video, fotoğraf gibi popüler kültür dokümanları ile elektronik postalar, sohbet odaları, bloglar, web siteleri, sosyal medya platformları gibi elektronik ortamda sağlanan dijital içerikler de temel bir kaynak durumuna gelmiştir (Seyidoğlu, 2016). Doküman analizi, fiziksel ve elektronik dokümanlar olmak üzere tüm bu dokümanları

incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir işlemdir (Özkan, 2022, s. 184). Nitel araştırmada kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve varolan bilgileri geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Morgan, 2022, s. 64). Merriam (2009) doküman analizi için uygun dokümanları bulma; dokümanların orijinalliğini kontrol etme; kodlama ve kataloglama konusunda bir sistematik oluşturma ile veri/içerik analizi yapma olmak üzere dört temel aşama saymaktadır. Çalışma kapsamında yazılı ve dijital dokümanlardan elde edilen bilgiler bu aşamalarla derlenmiştir.

İNSAN KÜTÜPHANESİ

Kurucuları tarafından ‘halkın kütüphanesi’ olarak tanımlanan İnsan Kütüphanesi (Yaşayan Kütüphane) fikri, arkadaşları saldırıya uğrayan beş genç tarafından 2000 yılında Danimarka’da geliştirilmiştir². Kopenhag Roskilde Festivali’nde Şiddeti Durdur (Stop the Violence) sloganıyla yüz yüze diyalog yönteminin kullanıldığı bir etkinlik olarak başlayan İnsan Kütüphanesi, 2010 yılına kadar Yaşayan Kütüphane (Living Library) olarak adlandırılmıştır (Little, vd., 2011). Her türlü bilgi kaynağını bünyesinde bulunduran mekânlar olarak kütüphaneler aynı zamanda toplumun eğitim işlevini karşılamakta, sanat ve kültürel etkinlikler ile boş zamanların değerlendirmesine de aracılık etmektedir (Dede, 2024, s. 3482). Kütüphaneye yüklenen anlam, rol ve işlevlerin değişmesiyle birlikte günümüzde kütüphaneler kitap depolanan sessiz yerler olmaktan çıkarak sosyal ve kültürel etkinlik, topluluk toplantıları, sosyal öğrenme ve iş birliğini destekleyen birer öğrenme merkezine yani ‘yaşayan kütüphane’ye dönüşmektedir (Tuğlu Karşı ve Özker, 2021, s. 274). Yaşayan kütüphane, hizmet verdiği insanlar gibi yaşayan ve içerisinde yaşanan, bireylerin hayatının merkezinde yer alan toplumsal alanlardır (Yılmaz, 2019, s. 18). Yeni nesil yaşayan kütüphaneler, fiziksel sınırlarının dışına çıkmayı ve değişik formatlarda, çok daha zengin koleksiyonları, daha bütünleşik bir ortamdan etkin ve hızlı bir biçimde zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın kullanıcılarına ulaştırmayı hedeflemektedir. Bu da yeni bir kütüphane anlayışının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Afzali, 2008, s. 267). Bu bakımdan İnsan Kütüphanesi bu yeni nesil kütüphane anlayışının bir örneğidir.

İnsan Kütüphanesi organizasyonu temel amacını “kültürel, dini, sosyal ve etnik farklılıklar arasında daha kapsayıcı ve uyumlu topluluklar oluşturmaya yardımcı olmak³” şeklinde açıklamaktadır. İlk kalıcı İnsan Kütüphanesi 2006 yılında Avustralya’nın Lismore kentinde kurulmuştur (Amudha, 2019, s. 211).

² <https://humanlibrary.org>

³ <https://humanlibrary.org/about/>



Şekil 2. İnsan Kütüphanesi Merkezi

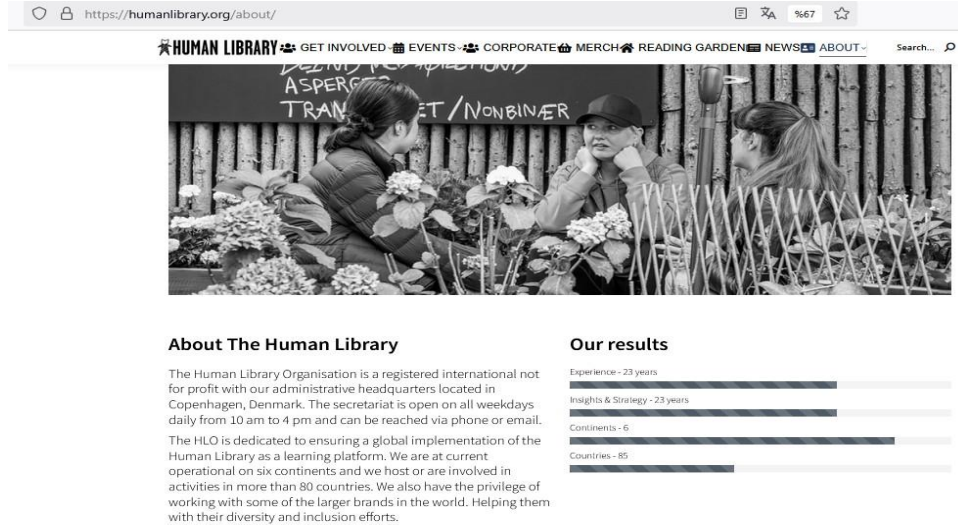
Kaynak: (<https://humanlibrary.org>)

İnsan Kütüphanesi, karşılıklı anlayışı teşvik eden ve diyalogu destekleyen yenilikçi bir yöntemdir (Zhai, vd., 2012). İnsan kütüphaneleri, temel olarak bireyleri aralarındaki engelleri yıkmaya ve birbirlerinin deneyimlerinden öğrenmeye teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Dobreski ve Huang, 2016). ‘Kitabı kapağına göre yargılama’ sloganıyla gerçekleştirilen bu etkinlikler, okuyucuların, hikayelerini paylaşmak için gönüllü olan bireyleri ‘ödünc’ almaya teşvik edildiği bir kütüphane metaforunu kullanır.

Bu etkinliklerde gönüllüler İnsan Kitabı (Human Book) rolünü üstlenmektedirler. Önyargı ve klişelerle ilgili deneyimlerini anlatmak için tıpkı bir kitap gibi kendi başlıklarını ve açıklamalarını oluştururlar. Okuyucular ise bu başlıklar arasından seçim yapar ve seçtikleri İnsan Kitabı birebir diyalogda okurlar. Burada ‘okuma’ bir Okuyucu ile seçtiği İnsan Kitabının sohbeti girmesi anlamına gelir. Kitaplar genellikle katılımcıların günlük yaşamlarında çok fazla karşılaşma fırsatı bulamayacağı gardiyan, evsiz, şizofren, transseksüel, eski mahkûm, albino, mülteci gibi ötekileştirilen grupların üyeleridir. Oturum boyunca insan kitapları, kişisel deneyimlerini okuyucularla paylaşır ve bu kişisel alışverişler önyargıların sorgulanması için fırsat yaratır (Bryan, 2023). Okurlar ise yaşayan kitapları rahatsız etmemesi koşuluyla ona cevaplayabileceği sorular sorarlar (Groyeck vd., 2018).

Jana ve Rout (2022) insan kütüphanelerinde Mekân, İnsan Kitabı, Kütüphane Personeli ve Okuyucu olmak üzere dört temel unsur saymaktadır. Birinci unsur olarak mekân, okuyucuları çeken en önemli unsurdur ve etkinliğin başarısı mekânın doğru seçimine bağlıdır. İkinci hayati unsur, kişisel yaşamını ve deneyimlerini paylaşmaya hazır canlı bir insan olarak İnsan Kitabının geleneksel kitaplar gibi içeriğini (deneyimlerini) tanımlayan bir başlığının olmasıdır. Üçüncü unsur, kullanıcıların ihtiyaçlarını analiz eden ve doğru insan kitabını doğru okuyucu ile buluşturan kütüphane personeli. Kütüphane personeli, insan kitapları ve okuyucular arasındaki iletişimi sağlar. Kütüphanecilerin farklı kültürler ve toplumsal sınıflardan gelen kullanıcılarla yakın ilişkiler kurması oldukça önemlidir. Kullanıcı, kütüphanecilere yönelttiği sorulara doğru yanıtlar alabilmelidir. Bu yapılandırma çerçevesinde, öncelikle yaşayan bir kütüphaneye koordine edebilecek profesyonel bilgi hizmetleri uzmanlarına

ihtiyaç bulunmaktadır (Çolaklar, Gültekin ve Şeşen, 2023, s. 8). Kütüphane personeli, İnsan Kütüphanesi etkinliklerinin düzenli ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesinde en büyük paya sahiptir. Dördüncü unsur ise insan kütüphanesinin etkili yönetimi için temel teşkil eden okuyucudur. İnsan kütüphanesi, esas olarak okuyucuların daha katılımcı bir şekilde bilgi edinmesi için oluşturulmuştur.



Şekil 3. İnsan Kütüphanesi Web Sitesi

Kaynak: (<https://humanlibrary.org>)

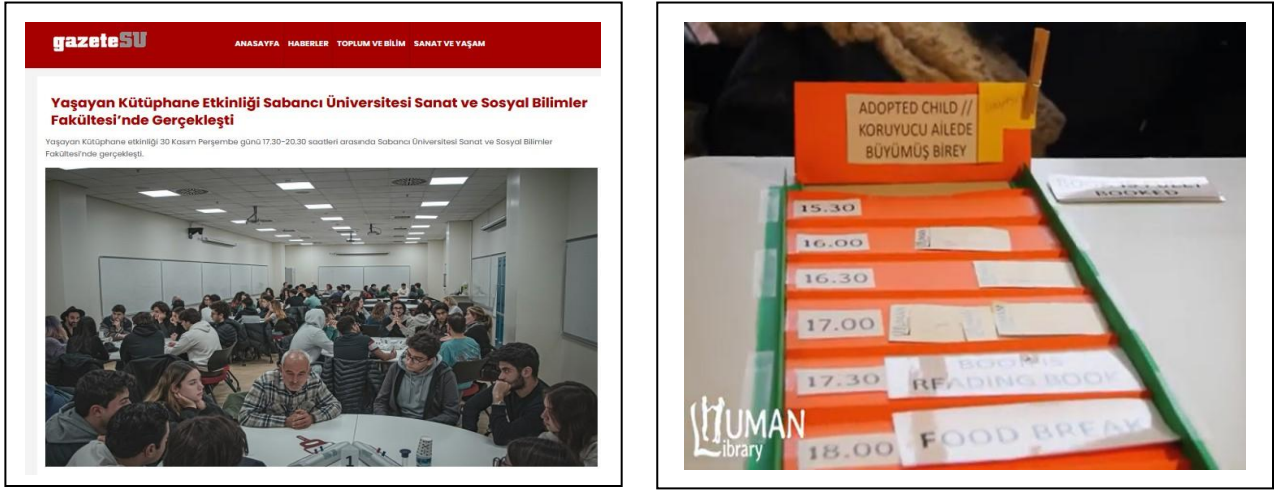
İnsan Kütüphanesi, kişisel diyalogların damgalama ve klişelere meydan okuduğu ve diyalog için güvenli bir alan yarattığı bir öğrenme platformudur (Schijf vd., 2020). İnsan kütüphanesi uygulamalarında, kişisel temasın güçlü olduğu ve olumsuz stereotipleri çürütebileceği gerekçesiyle ‘diyalog’ sıklıkla vurgulanır. Dobreski ve Huang’a (2016) göre, yaşayan kitaplar diyaloga katılarak geçmiş deneyimlerini yansıtmaya ve gözden geçirme fırsatına sahip olurlar. Bu nedenle, diyalog hem insan kitaplar hem de okuyucular için bir öğrenme deneyimi sunar. İnsan Kütüphanesinde, diyalog yoluyla klişelere ve önyargılara meydan okuyabilen olumlu bir konuşma çerçevesi oluşturmak için tasarlanan (Kwan, 2020) çeşitli etkinliklerde din, cinsellik, etnik köken, meslek, yaşam tarzı, sosyal statü, sağlık, engellilik, siyasi ya da ideolojik kanaat gibi alanlarda katılımcılar diyaloga teşvik edilir (Gillum ve Williams, 2022). Birlikte yaşamın inşasında vazgeçilmez bir unsur olan diyalog, İnsan Kütüphanesi stratejisinin de olmazsa olmaz bir parçasıdır. İnsan Kütüphanesi katılımcılarını, diyalog yoluyla yerleşik önyargılara meydan okuyarak insanların her zaman aynı değerleri paylaşmayabileceği düşüncesinin kabulüne dayanan tartışmalara katılmaya teşvik eder. Böylece okuyucuların (katılımcıların) kültürün ve yaşamın farklı yönlerini anlamalarına yardımcı olurlar (Dool, 2022).

Katılımcıların eşitler olarak bulunduğu gerçek anlamda iki taraflı bir etkileşime imkân tanıyan İnsan Kütüphanesi, farklı geçmişlere sahip insanlar arasında bir bağlantı işlevi görür (Yap ve Labangon, 2015). Mesleki, dini ve etnik gruplar gibi farklı sosyal grupların üyeleri arasındaki gayriresmî ve yapıcı diyaloglar, insanların önyargılarını

sorgulamalarına ve toplumda anlayış ve kabul düzeyini yükseltmelerine yardımcı olabilir. İnsan Kütüphanesi, insanların içinde yaşadıkları kültürlerin çeşitliliğini keşfedebilmeleri ve önyargının insanları nasıl olumsuz etkileyebileceğini anlamaları için güvenli bir yol sağlamaktadır. Kitapları ve okuyucuları, varsayımlarının ve önyargılarının sıklıkla sorgulandığı bir sohbet yoluyla ortak noktalarını ve farklılıklarını tartışmaya teşvik etmektedir (Amudha, 2019, s. 210). Eşit konumda sohbet eden insanlar arasındaki sözcüklerin veya fikirlerin gerçek iletişimini sağlayan diyalog, Freire'ye göre dünyayı adlandırma ve insan olma yolculuğunun merkezinde yer alır. Dünyayı diyalog yoluyla adlandırma süreci, eşit ve aktif katılım gerektirir (Peters ve Lankshear, 1994, s. 182). İnsan Kütüphaneleri insanların eleştirel düşünebilecekleri ve diyaloga girebilecekleri bağlamlar ve alanlar inşa etmenin etkili bir yolu olabilir.

Bugün 80'den fazla ülkeye yayılan İnsan Kütüphanesi etkinliklerinin çeşitli örnekleri Türkiye'de de gerçekleştirilmiştir. Sağlık Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, TED Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi, Koç Üniversitesi, ODTÜ, Atılım Üniversitesi, Pozitif Yaşam Derneği, Toplum Gönüllüleri Vakfı, farklı düzeyde okullar, belediyeler, ilaç firmaları gibi çok çeşitli kurum/kuruluşlar tarafından genellikle spesifik bir konu ya da gün çerçevesinde Yaşayan Kütüphane etkinlikleri düzenlenmiştir⁴. Ancak sürekli, düzenli ve profesyonel girişimler fazla değildir. Konu üzerine akademik çalışmalar da yetersiz olup genellikle gerçekleştirilen etkinliğin aşamalarının anlatıldığı süreç odaklı çalışmalar bulunmaktadır. Sonuçlara dair ölçümler ya da raporlarda da eksiklikler bulunmaktadır. Etkinlik öncesi ve sonrası veri toplanarak analizler yapılan çalışmalardan biri Bağcı ve Blazhenkova (2020) tarafından yapılmıştır. İlki 2016 yılında İstanbul'daki bir üniversitede (Sabancı Üniversitesi) gerçekleştirilen etkinliklerin dört yıllık uygulamasına yönelik yapılan çalışma sonuçları, İnsan Kütüphanesine katılımın damgalanmış grup üyelerine yönelik empati ve olumlu davranış niyetini artırdığını göstermiştir (Bağcı ve Blazhenkova, 2020).

⁴ <https://inegoldh.saglik.gov.tr/TR-1141057/yasayan-kutuphane.html>
<https://duzce.meb.gov.tr/www/yasayan-kutuphane-projesi-etkinlikleri-devam-ediyor/icerik/5843>
<https://ituyk.gonullu.itu.edu.tr/yasayan-kutuphane/>
<https://society.tedu.edu.tr/gundemde-neler-var/yasayan-kutuphane>
<https://psikolojigunleri.uskudar.edu.tr/2018/yasayan-kutuphane>
<https://www.pozitifyasam.org/yasayan-kutuphanede-hiv-kitap-olmaya-devam-ediyoruz/>
<https://altinova.be.l.tr/haberler/yasayan-kutuphane-torenle-acildi>
<https://www.stgm.org.tr/insanlarin-okundugu-kutuphane-bilgide-yasayan-kutuphane>



Şekil 4. Türkiye’den Örnek Bir Uygulama

Kaynak: (<https://cip.sabanciuniv.edu.tr/yasayan-kutuphane>)

Kudo ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışma da okuyucuların bilgi, anlayış ve empati düzeylerinin yükseldiğini, olumlu grup içi temas vasıtasıyla bilişsel ve duygusal mekanizmaların harekete geçtiğini göstermektedir. Olumlu gruplar arası temas bilgi ve empatiyi artırıp kaygıyı azaltır (Pettigrew ve Tropp, 2008). İnsanların birbirlerini daha iyi tanımak için bir araya gelmeleri ve olumlu grup içi temas, dış gruplara karşı empatiyi artırır ve insanların dış grubun bakış açısını daha iyi takdir etmelerini sağlar (Pettigrew vd., 2011; Kenworthy vd., 2005). Buna ‘bakış açısı alma’ denir. Empati ‘başka birinin ayakkabıları ile yürümek’ olarak tanımlanır ve başka bir kişinin duygularını paylaşma ve takdir etme yeteneğini gösterir. Bakış açısı almayı içeren empati, kişinin içinde yer almadığı diğer gruba karşı daha olumlu bir değerlendirme yapması ve böylece önyargıların azalmasına katkıda bulunur (Gaertner ve Dovidio, 2005, s. 72).

İnsan Kütüphanesi etkinlikleri katılımcıların kendi yaşam hikayelerini paylaşmalarına veya farklı kültürlerden gelen hikayeleri dinlemelerine olanak tanır. Bu etkinlikler, bireyler arasında duygusal bağlar kurarak empatiyi artırır. Hikayelerin paylaşılması, dinleyicilerin farklı deneyimlere tanıklık etmesine olanak tanır. Kültürlerarası iletişim bağlamında da İnsan Kütüphanesi ‘yabancı’ olarak görülen öteki kişiyi tanıma fırsatı sunarak onu kabul etme ve anlamayı da kolaylaştırabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeni nesil bir kütüphane etkinliklerinden biri olan İnsan Kütüphanesini, kültürlerarası iletişime katkısı bağlamında ele alan bu çalışma, kütüphaneyi sadece kitap alıp verilen bir yer olarak gören kısıtlayıcı anlayışı kırma ve böylece kütüphaneyi toplumsal ve kültürel canlı bir merkez haline getirmenin önemini ve faydasının altını çizmektedir.

Raflarını farklı hikayeler anlatan kitaplarla değil insanlarla dolduran İnsan Kütüphanesi, dinleyene yargılamadan

soru sorma, anlatana ise dışlanmadan hikayesini paylaşma şansı vermektedir. Farklı hayatları, bizzat yaşamış kişilerden öğrenmek, karşılıklı anlayışa doğru bir adım, en doğru bilgi aktarım şeklidir. Pek çok hayatı okumaya, daha doğrusu dinlemeye imkân veren İnsan Kütüphanesi, farklılıkları ortadan kaldırarak ya da en azından sorun olmaktan çıkararak insanları (ötekileri) yakınlaştıırıp toplumları kaynaştırabilir.

Doğrudan kültürlerarası iletişimi konu alan İnsan Kütüphanesi etkinliğı bulunmamakla birlikte; farklı kültürel gruplara mensup kişilerin insan kitap olduğı örneklerden söz edilebilir. Örneğın Groyecka ve arkadaşları (2019) tarafından Polonya’da yapılan çalışmada, etkinliğe katılımının dini azınlıklara yönelik sosyal mesafeyi etkili bir şekilde azalttığı bulunmuştur. Orosz ve arkadaşları (2016) tarafından Macaristan’da Roman topluluklarına yönelik önyargıyı azaltmak amacıyla lise öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışma sonuçları katılımcıların önyargılarının azaldığına işaret etmektedir. Pope ve arkadaşlarının (2023) kültürel yeterlilik geliştirmede bir İnsan Kütüphanesi programının lisans düzeyindeki sağlık bölümü öğrencileri üzerindeki etkinliğini tespit etmeye yönelik çalışma sonuçları da etkinliğe katılan öğrencilerin kültürel farkındalık ve duyarlılıklarının arttığı sonucunu desteklemektedir. Bağcı ve Blazhenkova’nın (2020) çalışması, etkinliğe katılımın damgalanmış grup üyelerine yönelik grup bilgisi, empati ve olumlu davranış niyetini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Kinsley (2009) ise kişilerin İnsan Kütüphanesine daha çok yeni bilgiler ve farklı düşünme biçimleri keşfetmek için katıldıklarını ancak etkinlik sonrasında okuyucuların İnsan Kitapları tarafından temsil edilen farklı gruplar ile ilgili bilgi, anlayış, iletişim isteğı ve empatilerinin arttığını ifade etmektedir. Bir başka deyişle katılımcıların amacı empati geliştirme olmasa bile İnsan Kütüphanesi, bireyleri empati ve diyaloga davet etmektedir. Foust ve Ahkmed (2014, s. 92) kütüphanelerin doğası gereğı, empatiyi besleyen ve teşvik eden konuşma özgürlüğü ve bilgi sevgisi gibi değerleri pekiştiren bir felsefeye sahip olduğunu hatırlatmaktadır.

Bireyler, gruplar ve toplumlar arasında kültür aktarımı olarak kültürlerarası iletişimi ve kültürel farkındalığı artırmak için yenilikçi bir yol olarak İnsan Kütüphanesi, küreselleşen dünyada farklılıkları uzlaştırmak adına olumlu katkıda bulunabilir. Bu noktadan hareketle ülkemizde de genişlemesi ve farklı yerlerde farklı içeriklerle zenginleştirilen etkinliklerin artırılması faydalı olabilir. Bu noktada, alanı ile ilgili güncel gelişme ve uygulamaları takip eden; farklılıklara saygılı; diyalog, empati ve iletişime açık uzman kütüphane personelinin varlığı da büyük önem arz etmektedir. Zira İnsan Kütüphanesi gibi kapsamlı ve süreklilik isteyen yenilikçi model ve uygulamaların başarısı bu uzmanlara bağılı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma. Avrupa Komisyonu’nun Çalışma, Sosyal İşler ve Fırsat Eşitliği Dairesi Raporu. <http://ec.europa.eu/>
- Afzali, M. (2008). Karma kütüphane: Dijital ve geleneksel kütüphanelerin odak noktası. *Türk Kütüphaneciliği* 22(3), 266-278. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/815073>
- Ahmadi, Y., Shahmohamadi, A. ve Mahdi, M. M. (2011). The study of the effect of socio-cultural factor on cultural intelligence. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(12), 161-168. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=c9ed7c312cbb0b2cd85b3567d6c08e84593855c9>
- Amudha, G., Kumar, R. V. ve Raj, A. D. (2019). Human library: A new way to sharing the information. *JETIR - Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, 6(6), 210-212. <http://www.jetir.org/papers/JETIR1907A54.pdf>
- Arboleda-Florez, J. (2002). What causes stigma? *World Psychiatry Association*, 1(1), 25-26. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1489829/>
- Bağcı, S. Ç. ve Blazhenkova, O. (2020). Unjudge someone: Human library as a tool to reduce prejudice toward stigmatized group members. *Basic and Applied Social Psychology*, 42(6), 413-431. <https://doi.org/10.1080/01973533.2020.1792298>
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Baltacı, H. (2016). *İletişim becerileri ve empatik eğilim arasındaki ilişkinin X ve Y kuşaklarına göre farklılıklarının incelenmesi ve bir uygulama* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Bezirgan Arar, Y. ve Bilgin, N. (2010). Gazetelerde ötekileştirme pratikleri: Türk basını üzerine bir inceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 30(1), 1-18.
- Brislin, R., Landis, D. ve Brandt, M. (1983). *Conceptualizations of intercultural behavior and training*. Pergamon Press Inc.
- Bryan, J. (2023). ‘Food for the soul’: Applying the ‘human library’ concept to academic professional development. *Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*, 11(2), 24-29. <https://doi.org/10.56433/jpaap.v11i2.526>
- Burke, P. (2007). Disadvantage and stigma: A theoretical framework for associated conditions. P. Burke, J. Parker (Ed.), *Social work and disadvantage: Addressing the roots of stigma through association* içinde (ss. 11-26). Jessica Kingsley Publishers.
- Cohen, A. J. ve Strayer, J. (1996). Empathy in interpersonal relationships: A social-developmental perspective. *The Handbook of Social Psychology* içinde (ss. 1-38). Wiley.
- Çolaklar, H., Gültekin, V. ve Şeşen, Y. (2023). An overview of the curricula of Medical Documentation and Secretarial Programs using the distance learning method in Turkey. *Journal of Balkan Libraries Union*, 10(1), 1-12. <https://doi.org/10.16918/jblu.1185445>
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.113>
- Dede, A. (2024). Hizmetkar kütüphaneler: Kedili kütüphane, eşekli kütüphane ve rami kütüphanesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11(5), 3481-3505. <https://doi.org/10.46868/atdd.2024.826>

- Dobreski, B. ve Huang, Y. (2016). The joy of being a book: Benefits of participation in the human library. *ASIST*, October, 14-18. <https://doi.org/10.1002/pr2.2016.145053011>
- Doğan, E. ve Kutlu, A. (2025). Dijitalleşme çağında medyada damgalama: Video haberler ve kullanıcı yorumlarına ilişkin eleştirel söylem analizi. *Journal of Communication Science Researches*, 5(1), 16-33. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ibadergi/issue/88383/1547479>
- Dökmen, Ü. (1998). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2005). *Küçük şeyler*. Sistem Yayıncılık.
- Dool, A. (2022). *The human library in the Netherlands: A successful exchange of life*. <https://raco.cat/index.php/BiD/article/view/n48-vandendool>
- Ekmekçi, Z. (2024). Kültürlerarası duyarlılık düzeyini artırmada kültürlerarası iletişim eğitiminin yeri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 12 (3), 1455-1477. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1519734>
- Erdem, A. T. ve Akcaoglu Erdem, Ö. (2023). Kültürlerarası iletişim kaygısının zenofobiye etkisinde cinsiyetin düzenleyici rolü: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi örneği. *İNİF e-Dergi*, 8(2), 32-51. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.1330294>
- Ersoy, E. G. ve Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38, 1-7. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/268016>
- Ertürk, H. A. (2024). *Sosyal medyada kültürlerarası iletişim*. H. N. Tarakcı, N. T. Yeniçiktı (Ed.), *Sosyal Medyada İletişim-II* içinde (ss. 99-110). Palet Yayınları.
- Foust, M. ve Ahkmed, S. (2014). Kindness counts: Encouraging empathy in secondary school library programs. *International Association of School Librarianship Selected Papers From The Annual Conference* içinde (ss. 91-106). <http://search.proquest.com/openview/791926747f83858865629949b9abf248/1.pdf?pqorigsite=gscholar&cbl=26551>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum Books.
- Gaertner, S. L. ve Dovidio, J. F. (2005). Categorization, recategorization, and intergroup Bias. J. F. Dovidio, P. Glick and L. A. Rudman (Ed.), *On The Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport* içinde (ss. 71-88). Blackwell Publishing.
- Gillum, S. ve Williams, N. (2022). Bring your own story: The evolution of a library program to celebrate diverse voices. *Medical Reference Services Quarterly*, 41(2), 138-147. <https://doi.org/10.1080/02763869.2022.2054179>
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice-Hall, Inc.
- Groyecka, A., Witkowska, M., Wrobel, M., ve Klamut, O. (2018). Challenge your stereotypes! Human library and its Impact on prejudice in Poland. *Journal of Community Applied Social Psychology*, 29, 311-322. <https://doi.org/10.1002/casp.2402>
- Gudykunst, W. B. ve Kim, Y. Y. (2017). *Communicating with strangers: An approach to intercultural communication*. Routledge.
- Guttman, H. (2001) *Empathy in families of women with borderline personality disorder*. Anorexia Nervosa, and A Control Group, Family Process Inc.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond culture*. Anchor Books.
- Hofstede, G. (1984). Cultural dimension in management and planning, *Asia Pacific Journal of Management*, January 1, 81-99. <https://link.springer.com/article/10.1007/bf01733682>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across*

- nations. Sage Publications.
- Holland, A., Jocz, J., Vierow, S. ve Stier, Z. ve Gypin, L. (2021). Community dialogues to enhance inclusion and equity in public libraries. *Journal of Library Outreach and Engagement*, 1(2), 78-95. <https://doi.org/10.21900.j.jloe.v1i2.856>
- IFLA/UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi. (2009). https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-tr.pdf
- Isaacs, W. (1999). *Dialogue: The power of collective thinking*. Doubleday.
- Jana, A. ve Rout, R. (2022). Designing metadata schema for a human library: A prototype. *Digital Library Perspectives*, 38(3), 346-361. <https://doi.org/10.1108/DLP-07-2021-0052>
- Karaca, M. (2012). Farklılaşma, bütünleşme ve birlikte yaşama üzerine. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 226-238. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47947/606640>
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak kültürlerarası iletişim*. Ürün Yayınları.
- Kenworthy, J. B., Turner, R. N., Hewstone, M., ve Voci, A. (2005). Intergroup contact: When does it work, and why?. J. F. Dovidio, P. Glick and L. A. Rudman (Ed.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport* içinde (ss. 278-292). Blackwell Publishing.
- Kılıç, D. (2011). Bir ötekileştirme pratiği olarak basında eşcinselliğin sunumu: Hürriyet ve sabah örneği (2008-2009). *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 143-169. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/e-gifder/issue/7474/98420>
- Kinsley, L. (2009). Lismores living library: Connecting communities through conversation. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 22(1), 20-25. <https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.639384129748164>
- Kudo, K., Motohashi, Y., Enomoto, Y., Kataoka, Y. ve Yajima, Y. (2011). Bridging differences through dialogue: Preliminary findings of the outcomes of the human library in a university setting, *Proceedings of the 2011 Shanghai International Conference on Social Science (SICSS)*, 17-20 August 2011, Shanchai, China.
- Kwan, C. K. (2020). A qualitative inquiry into the human library approach: Facilitating social inclusion and promoting recovery. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 3029-3039. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093029>
- Lanzoni, S. (2018). *Empathy: A history*. Yale University Press.
- Little, N., Gülesin, N., Jasna, M. ve Bálint, M. (2011). *Don't judge a book by its cover-the living library organisers guide*. Council of Europe.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. New York: Jossey-Bass.
- Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report*, 27(1), 64-77. <http://dx.doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5044>
- Nussbaum, M. C. (1996). *For love of country: Debating the limits of patriotism*. Beacon Press.
- Orosz, G., Bánki, E., Bothe, B., Tóth-Kiraly, I. ve Tropp, L. (2016). Don't judge a living book by its cover: Effectiveness of the living library intervention in reducing prejudice toward Roma and LGBT people. *Journal of Applied Social Psychology*, 46(1), 510-517.
- Özkan, M. (2022). Millî Eğitim Şûra kararlarında okul kütüphaneleri: Bir doküman analizi çalışması. *Bilgi Dünyası*, 23(2), 173-198. <https://doi.org/10.15612/BD.2022.680>
- Özmen, M. ve Hanımoğlu, B. (2023). Kişiler arası iletişimde empatinin işyeri mutluluğuna etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 469-494. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adyusbd/issue/79629/1182112>

- Özmen, S. ve Erdem, R. (2018). Damgalamanın kavramsal çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 185-208. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/52998/702901>
- Peters, M. ve Lankshear, C. (1994). Education and hermeneutics: A freirean interpretation. P. McLaren ve C. Lankshear (Ed.), *Politics of Liberation: Paths from Freire* içinde (ss. 173-192). Routledge.
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6), 922-934. <https://doi.org/10.1002/ejsp.504>
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., ve Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271-280. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001>
- Pope, K., Hewlin-Vita, H. ve Chu, E.M. (2023). The Human Library and the development of cultural awareness and sensitivity in occupational therapy students: A mixed methods study. *Frontiers in Medicine*, 10, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fmed.2023.1215464>
- Rogers, C. R. (1957). *The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change*. *Journal of Consulting Psychology*, 21(2), 95-103. <https://psycnet.apa.org/record/2007-14639-002>
- Scheyett, A. (2005). The mark of madness. *Social Work in Mental Health*, 3(4), 79-97. https://doi.org/10.1300/J200v03n04_05
- Schijf, C. M., Olivar, J., Bundalian, B., ve Eclevia, M. R. (2020). Conversations with human books: Promoting respectful dialogue, diversity, and empathy among grade and high school students. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 69(3), 390-408. <https://doi.org/10.1080/24750158.2020.1799701>
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. Güzem Can Yayınları. <https://www.deryayinevi.com.tr/bilimsel-arastirma-ve-yazma-el-kitabi>
- Sofronieva, E. (2012). Empathy and communication. *Journal of Rhetoric and Communications*, 4. <https://rhetoric.bg/wp-content/uploads/2015/04/sofronieva-issue-4-July-2012.pdf>
- Soygür, H. ve Özalp, E. (2005). Şizofreni ve damgalanma sorunu. *Türkiye Klinikleri Journal of International Medical Science*, 1(12), 74-80. <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/en-sizofreni-ve-damgalanma-sorunu-36234.html>
- Sözen, A., Özgür, T.B., Elçi, Ç., Bakır, P., Efil, H. ve Özver, İ. (2013). Erişkin yaşta cinsel istismara uğramış bireylerde içselleştirilmiş damgalama ve psikopatoloji arasındaki ilişki. *Journal of Mood Disorders*, 3(2), 64-69. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130301045826>
- Thompson, E. ve Gullone, E. (2003). Promotion of empathy and prosocial behaviour in children through humane education. *Australian Psychologist*, 38(3), 175-182. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00050060310001707187>
- Ting-Toomey, S. ve Dorjee, T. (2018). *Communicating across cultures*. Guilford Press.
- Tomlinson, J. (1999). *Globalization and culture*. Polity Press.
- Tuğlu Karşı, U. ve Özker, S. (2021). Kütüphaneden öğrenme merkezine: Bilgi çağında dönüşümü kütüphane mekânları üzerinden okumak. *IDA: International Design and Art Journal*, 3(2), 272-283. <https://www.idajournal.com/index.php/ida/article/view/130/52>
- Turhan, M. (2018). Empati eğilimi ile iletişim kurma becerisi arasındaki ilişki. *ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(73), 88-101. <https://asosjournal.com/DergiTamDetay.aspx?ID=13829>
- Ulusoy, H. (2023). Kültürlerarası iletişim mecrası olarak 'YouTube': Kültür temalı video yorumlarındaki iletişim pratiklerinin incelenmesi. *Etkileşim*, 12, 262-286. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2023.6.12.222>
- Üstün, B. (2005). Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir!. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 88-128. *Library, Archive and Museum Research Journal*, 2025, 6(2), 108-128

94. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/29271>
- Walton, J., Priest, N. ve Paradies, Y. (2013). Identifying and developing effective approaches to foster intercultural understanding in schools. *Intercultural Education*, 24(3), 181-194. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14675986.2013.793036?needAccess=true>
- Yang, L.H., Kleinman, A., Link, B.G., Phelan, J.C., Lee, S. ve Good, B., (2007). Culture and stigma: Adding moral experience to social theory. *Social Science & Medicine*, 64, 1524-1535. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.11.013>
- Yıldırım Aykurt, A. (2020). 21. yüzyılda sosyal sorunlar ve dezavantajlı gruplar. *Journal of Awareness*, 5(3), 427-448. <https://doi.org/10.26809/joa.5.031>
- Yılmaz, E. (2019). *Kültürel kalkınma için yaşayan kütüphaneler*. Profil Yayınları.